



УДК 378.018:005.6

DOI 10.69842/prof2025.3.2

Наталія НОСОВЕЦЬ, Олена ПОЛЕТАЙ, Олександр КАЛМИКОВ

Nataliia NOSOVETS, Olena POLETAY, Oleksandr KALMYKOV

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
ЯК ФОРМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

**THEORETICAL SUBSTITUTION OF DISTANCE LEARNING
AS A FORM OF INCREASING THE EFFICIENCY OF THE HIGHER
SCHOOL EDUCATIONAL PROCESS**

Постановка проблеми. Заклади вищої освіти різного рівня акредитації активно впроваджують дистанційну освіту у зв'язку із російсько-українською війною та введенням воєнного стану в нашій країні та заборонаю відвідувати заклади освіти, щоб зберегти життя й здоров'я як здобувачів вищої освіти, так і науково-педагогічних працівників. Дистанційна форма навчання є способом здобуття вищої освіти та складником системи вищої освіти, що передбачає вивчення всіх освітніх компонентів відповідно до спеціальності, курсів і навчальних планів.

Для ефективного функціонування дистанційного навчання необхідні ефективна методика навчання, спеціально розроблені курси, належне технічне забезпечення, підготовлені науково-педагогічні працівники.

Методологія дослідження базується на сучасних положеннях педагогічної науки і відображає сутність та зміст використання дистанційного навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Наукова новизна. Схарактеризовано проблему використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти для більш ефективного освітнього процесу здобувачів різних спеціальностей.

Мета розділу полягає у теоретичному обґрунтуванні використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти для більш ефективного освітнього процесу.

Висновки. 1. Дистанційна форма здобуття освіти відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі закладів вищої освіти. 2. Дистанційна форма навчання є способом здобуття вищої освіти та складником системи вищої освіти, що передбачає вивчення всіх освітніх компонентів відповідно до спеціальності, курсів і навчальних планів. 3. Використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти підвищує якість та наочність навчання, є цілеспрямованою, збільшує темп навчання і обсяг самостійної роботи. 4. Дистанційне навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що разом із онлайн-технологіями дозволяє здобувачам вищої освіти різних спеціальностей та викладачам ефективно проводити освітній процес як в бакалавраті, так й в магістратурі. 5. Дистанційні технології є основою для взаємодії суб'єктів освітнього процесу у дистанційному навчанні. 6. Одним із засобів реалізації дистанційного навчання в час воєнного стану називають «доповнену реальність», що має ряд можливостей до візуалізації та віртуалізації реальних об'єктів під час проведення лабораторних та практичних робіт. Використання доповненої реальності покращує результативність вищої освіти. 7. Використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти дозволяє створити більш ефективний освітній процес для здобувачів різних спеціальностей.

Ключові слова: дистанційне навчання, засоби реалізації дистанційного навчання, інформаційні комп'ютерні технології, освітній процес у вищій школі.

Problem statement. Higher education institutions of various levels of accreditation are actively implementing distance education in connection with the Russian-Ukrainian war and the introduction of martial law in our country and the ban on visiting educational institutions in order to preserve the lives and health of both higher education students and scientific and pedagogical workers. Distance learning is a way of obtaining higher education and a component of the higher education system, which involves studying all educational components in accordance with the specialty, courses and curricula.

For the effective functioning of distance learning, effective teaching methods, specially developed courses, appropriate technical support, and trained scientific and pedagogical workers are necessary.

The research methodology is based on modern provisions of pedagogical science and reflects the essence and content of using distance learning in the educational process of higher education institutions.

Scientific novelty. The problem of using distance learning in higher education institutions for a more effective educational process of students of various specialties is characterized.

The purpose of the section is to theoretically substantiate the use of distance learning in higher education institutions for a more effective educational process.

Conclusions. 1. The distance form of obtaining education occurs through the indirect interaction of participants in the educational process who are distant from each other in the specialized environment of higher education institutions. 2. The distance form of learning is a way of obtaining higher education and a component of the higher education system, which involves studying all educational components in accordance with the specialty, courses and curricula. 3. The use of distance learning in higher education institutions increases the quality and clarity of learning, is purposeful, increases the pace of learning and the amount of independent work. 4. Distance learning is an approach, pedagogical and technological model, a methodology that, together with online technologies, allows higher education students of various specialties and teachers to effectively conduct the educational process both in undergraduate and graduate studies. 5. Distance technologies are the basis for the interaction of subjects of the educational process in distance learning. 6. One of the means of implementing distance learning during martial law is called «augmented reality», which has a number of possibilities for visualization and virtualization of real objects during laboratory and practical work. The use of augmented reality improves the effectiveness of higher education. 7. The use of distance learning in higher education institutions allows you to create a more effective educational process for applicants of various specialties.

Key words: distance learning, means of implementing distance learning, information computer technologies, of the higher school educational process.

Постановка проблеми. Дистанційне навчання сьогодні застосовується у закладах вищої освіти разом з іншими інституційними формами. Ними є такі: очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева. Впровадженню дистанційного навчання сприяє розвиток інформаційних технологій. Порядок реалізації дистанційного навчання в Україні відображений у таких нормативних документах, як Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-154 від 11.03.2020 та Законах України «Про освіту» (2017) і «Про вищу освіту» (2014). В наш час ще не розроблена єдина система дистанційного та змішаного навчання у вищій школі. Існує чимало моделей, запроваджених закладами вищої освіти. Проте єдиної ефективної системи викладання освітніх компонентів та оцінювання знань здобувачів вищої освіти різних спеціальностей при використанні дистанційного навчання ще не запроваджено.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні й практичне застосування дистанційного навчання в закладах вищої освіти України

для підвищення якості та ефективності освітнього процесу здобувачів різних спеціальностей розглянуто в наукових розвідках вітчизняних вчених: В. Жулкевської (2005), О. Кареліної (2005), О. Кириленко (2008), Г. Яценко (2009) та інші. Дидактичну основу вивчення проблеми дистанційного навчання розкривають монографії: О. Андреева з співавторами (2013); С. Антощук (2006); Б. Шуневич (2005) та ін.

Новітнім технологіям дистанційного навчання присвятили свої наукові праці: О. Андреев з співавторами (2013) в колективному дослідженні характеризує педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання (Андреев та ін., Харків: 2013); І. Бацуровська (2019) висвітлює теоретичні і методичні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів (Бацуровська, 2019); Ю. Біляй (2018) схарактеризовано в кандидатському дослідженні методичну систему підготовки майбутніх вчителів математики та інформатики до використання технологій дистанційного навчання (Біляй, 2018); І. Блощинський (2015) аналізує сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі (Блощинський, 2015) та ін.

Питанням дистанційної освіти присвячені праці таких зарубіжних дослідників: А. Kaye, G. Rumble, K. Harry (Kaye & Rumble, 2018; Rumble & Harry, 2018).

Методологія дослідження базується на сучасних положеннях педагогічної науки і відображає сутність та зміст використання дистанційного навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Наукова новизна. Схарактеризовано проблему використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти для ефективного освітнього процесу здобувачів різних спеціальностей.

Мета розділу полягає у теоретичному обґрунтуванні використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти для ефективного освітнього процесу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні недостатньо схарактеризована проблема впровадження та використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти для ефективного освітнього процесу здобувачів різних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про освіту» (2017) наголошує, що дистанційна освіта має на меті створити «безпечне освітнє середовище – як сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди» (Про освіту, 2017).

Як обґрунтовано в статті 9 Закон України «Про освіту» (2017) «Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» (Про освіту, 2017). Водночас, також констатовано, що «Метою (місією) вищої освіти в Україні є інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості, формування якісного людського капіталу та згуртування суспільства для утвердження України як рівноправного члена європейської спільноти, розбудова ефективної інноваційної конкурентоспроможної економіки та забезпечення високих стандартів якості життя. Розвиток інформаційного суспільства та високотехнологічної економіки потребує масової вищої освіти, вимагає від кожної сучасної людини високого рівня освіченості та здатності до критичного мислення. Вища освіта стає необхідним стратегічним елементом безпеки суспільства. Стратегічним пріоритетом держави повинно бути максимально можливе без компромісів щодо якості охоплення населення країни вищою освітою, стимулювання здобуття другої та наступної вищої освіти в межах безперервної освіти дорослих» (Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти, 2020).

Нині створені різноманітні інтернет-платформи для організації дистанційного навчання. Платформою, яку почали використовувати заклади вищої освіти першою була Classroom. За твердженням викладачів ЗВО, вона є не складною для опанування. Сьогодні більш популярною в українських ЗВО є платформа Moodle. Moodle має ефективніші функціональні можливості та більш зручній інструментарій ніж Classroom.

У сучасному освітньому середовищі вищої школи дистанційне навчання допомагає здобувачам вищої освіти приймати активну участь в освітньому процесі.

Т. Муращенко (2017) характеризує змішане та дистанційне навчання як спосіб доступу до якісної освіти. Як обґрунтовано в наукових розвідках й у випадку очного навчання, дистанційна форма має обов'язкову заплановану програму та систему викладання. У закладах вищої освіти дистанційна форма навчання складається з таких рівнів: «1) навчання за допомогою ІКТ таких як комп'ютер, смартфон. (В цьому випадку здобувач вищої освіти

самостійно вирішує поставлені завдання); 2) взаємодія з викладачем ЗВО з різних спеціальностей (за допомогою ІКТ); 3) співробітництво з провідними експертами досліджуваної спеціальності (за допомогою ІКТ)». «Важливе місце в системі дистанційного навчання належить самостійній роботі здобувачів. Тому організації самостійної роботи належить приділяти особливу увагу. Запропоновано базову модель організації самостійної роботи студентів в системі дистанційної освіти» (Муращенко, 2017). Погоджуємося з даною тезою, яку вважаємо необхідною для ефективнішого впровадження дистанційного навчання у вищій школі.

Необхідно також спиратися на важливі етапи організації дистанційного навчання. А. Стадній (2020) виокремлює структурно-функціональну модель організації мережевого курсу дистанційного групового навчання, перевагами якої є результативність (що визначається у виконанні практичної діяльності, моніторингу, контрольних зрізів), універсальність (використання у будь-якому ЗВО), оптимальність (раціональне використання ресурсів); гнучкість (адаптивність до різних навчальних умов). Науковець вважає необхідним впровадження соціально-емоційної складової моделі дистанційного навчання. «Традиційними принципами дистанційного навчання є: самостійність, науковість, системність і систематичність, активність, принципи розвивального навчання, наочності, доступності, диференціації та індивідуалізації навчання, активності в навчанні, зв'язок теорії з практикою, нетрадиційними: демократизація навчання, оптимізація процесу, принципи інтерактивності, диференціації та нетрадиційності системи навчання» (Стадній, 2020: 151–156).

Н. Ткачова розглядає дистанційне навчання як дієвий інструмент менеджменту освіти, характеризує особливості впровадження навчальних інформаційних систем в дистанційне навчання. Водночас дистанційне навчання вважається інноваційним підходом у реалізації освітнього процесу у вищій школі. «Для України, як держави, дистанційна освіта є соціально значущою, бо серед основних користувачів дистанційної освіти в сучасному світі є особи з особливими потребами і внутрішньо переміщені особи» (Ткачова & Казанська & Шевцова, 2020: 235–238; Ткачова & Казанська, 2020: 68–71).

Одним із засобів реалізації дистанційного навчання в час воєнного стану називають «доповнену реальність», що має ряд можливостей до візуалізації та віртуалізації реальних об'єктів під час проведення лабораторних та практичних робіт. «Ефективним

засобом реалізації дистанційного навчання є доповнена реальність. В. Ткачук з співавт. використовують доповнену реальність як засіб організації групової та самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час практичної підготовки. Це дає можливість організації інтерактивного навчання, а також спільного з іншими здобувачами виконання лабораторних робіт без допомоги викладача». «Доповнена реальність є новою технологією зі значним потенціалом для реалізації інноваційних методів навчання. Використання доповненої реальності покращує результати вищої освіти» (Ткачук & Єчкало & Тарадуда & Стеблівець, 2020: 43–53).

Для університетів країн Європи дистанційне навчання давно стало повсякденною практикою. «Відкритий університет у Великобританії (офіційна назва – The Open University) спеціалізуються на дистанційній освіті, Національний університет дистанційної освіти (Universidad Nacional de Educación a Distancia) та Центр відкритого навчання в Іспанії (Centro de Enseñanza a Distancia), Відкритий університет Нідерландів (Open University of the Netherlands), Заочний університет міста Хаген (Fernuniversität in Hagen) в Німеччині, Відкритий університет Ізраїлю (The Open University of Israel)» та інші (Шуневич, 2005).

О. Щербина присвятила науковій праці проектуванню електронних освітніх ресурсів для відкритих університетських систем підвищення кваліфікації викладачів (Щербина, 2019).

Коротко розглянемо що таке дистанційна освіта у вишах (Дистанційне навчання замість заочного: зміни для якості, 2023). «Дистанційне навчання – це сукупність інформаційних технологій та методик викладання, які передбачають здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у закладі освіти». ЗВО мають враховувати й відмінності дистанційного навчання від заочного. Найперше – це використання синхронного режиму, коли здобувачі працюють разом із викладачами закладу офлайн. Необхідно при цьому впроваджувати засоби та технічні рішення зв'язку в реальному часі. Заклад вищої освіти має контролювати дотримання розробленого розкладу занять та дедлайнів. Терміни навчання здобувачів вищої освіти за дистанційною формою встановлюється закладом вищої освіти до початку освітнього процесу. Терміни не мають бути меншими, ніж за денною формою і напрямами підготовки або спеціальностями. У ЗВО бажано створити центр дистанційного навчання. Міністерство освіти і науки України створює нормативний регламент щодо використання

дистанційної освіти (Дистанційне навчання замість заочного: зміни для якості, 2023).

Дане дослідження виокремлює особливості дистанційної освіти (Дистанційне навчання замість заочного: зміни для якості, 2023). Щодо загальних рис дистанційного навчання у закладах вищої освіти, то ними є такі: «інтерактивна взаємодія в освітньому процесі, виокремлення часу для самостійного засвоєння матеріалу, консультаційний супровід у процесі навчання» (Дистанційне навчання замість заочного: зміни для якості, 2023).

У вітчизняних закладах вищої освіти існує ряд переваг дистанційного навчання. *Перевагами є такі:* ефективніше використання інтерактивних технологій; можливість навчатися на відстані без використання транспорту; вчасно розпочинаються навчальні заняття; залучення у освітній процес фізично віддалених експертів, фахівців або замість викладачів різних спеціальностей; ефективніше використання принципу наочності в процесі занять.

Також в процесі дистанційного навчання присутні *недоліки:* 1) потреба у надійному технічному оснащенні, 2) потреба працювати у дистанційному режимі, 3) недостатньо візуальної, емоційної та психологічної комунікації із учасниками освітнього процесу.

Визначимо специфіку організації освітнього процесу за дистанційною формою навчання (Дистанційне навчання замість заочного: зміни для якості, 2023). *Специфікою організації освітнього процесу за дистанційної формою навчання вітчизняні науковці вважають наступні організаційні складові:* різні форми (самостійна робота, навчальні заняття, практична підготовка, контрольні заходи); види навчальних занять (лекція, практичні заняття, лабораторні заняття, консультації та інші); навчальні заняття проводяться зі здобувачами дистанційно у синхронному або асинхронному режимі відповідно до навчального плану; навчальні матеріали, спілкування між суб'єктами під час навчальних занять, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі; виконання практичних (контрольних) робіт, відбувається дистанційно, що визначається робочою програмою освітнього компонента (дисципліни); лабораторні заняття проводяться дистанційно з використанням відповідних віртуальних тренажерів; контрольні заходи з освітнього компонента (дисципліни) включають проміжний (тематичний, модульний), підсумковий та інші визначені закладом вищої освіти контролю знань, умінь та навичок, набутих здобувачами в освітньому процесі.

Для виокремлення змісту *системотехнічного забезпечення дистанційного навчання* (Дистанційне навчання замість заочного: зміни для якості, 2023) маємо коротко розкрити основні складові.

Ними є такі: *апаратні засоби* (комп'ютери, мережеве обладнання, джерела безперебійного живлення, сервери, обладнання для відео- конференційного зв'язку). Вони забезпечують розроблення і використання веб-ресурсів освітнього призначення для навчальної взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання; *інформаційно-комунікаційне забезпечення* (доступ всім суб'єктам дистанційного навчання ЗВО доступ до веб-ресурсів і веб-сервісів для реалізації освітнього процесу); *програмне забезпечення* (ліцензійне або побудоване на програмних продуктах з відкритими кодами); *веб-ресурси освітніх компонентів* (дисциплін), що необхідні для забезпечення дистанційного навчання (методичні рекомендації щодо використання, послідовності виконання завдань, специфіки контролю); *документи планування освітнього процесу* (освітні програми, навчальні програми, тематичні плани, розклади занять); відео- записи лекцій, практичних занять; мультимедійні матеріали (як лекційні, так і до практичних занять); глосарії; завдання до практичних занять із методичними рекомендаціями; віртуальні лабораторні роботи із методичними рекомендаціями щодо їх виконання; варіанти тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування із перевіркою викладачем (або автоматично); ділові ігри із методичними рекомендаціями; посилання на електронні бібліотеки; дистанційний курс, що об'єднує зазначені вище веб-ресурси освітнього компоненту (дисципліни) мають бути єдиним педагогічним сценарієм для даного освітнього компоненту. Вітчизняні вчені зазначають, що перелік веб-ресурсів освітніх компонентів (дисциплін) необхідних для забезпечення дистанційного навчання та їх перевірка визначається конкретним ЗВО залежно від профілю освітнього компоненту (дисципліни) (Дистанційне навчання замість заочного: зміни для якості, 2023).

З метою ефективною реалізації освітнього процесу усі заклади вищої освіти створили сучасні онлайн-платформи, на яких зібрано всі електронні ресурси конкретного ЗВО. Такими можуть бути: електронні навчальні курси з усіх освітніх компонентів (як обов'язкових, так і вибіркових), персональні кабінети викладачів ЗВО, журнал оцінок, каталог вибіркових дисциплін та ін. Найбільш популярним мобільним додатком для дистанційного навчання у вищій школі є Moodle. Цей додаток дає змогу опрацювати та виконувати завдання в режимі офлайн постійно. Також

у дистанційному навчанні у ЗВО використовуються для комунікацій Google Meets, Zoom, інші сервіси GSuite (Дистанційне навчання замість заочного: зміни для якості, 2023).

Існує ряд відмінностей між онлайн-навчанням та дистанційним навчанням. При дистанційному навчанні здобувачі вищої освіти різних спеціальностей можуть використовувати доступ до записаних викладачами відео- матеріалів у зручний для себе час. Важливе самостійне планування підготовки до дистанційного навчання (Дистанційне навчання, 2025).

В Україні діє Положення про дистанційне навчання (2013) визначає основні засади організації та запровадження дистанційного навчання. Згідно цього Положення, під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. «1.3. Це Положення поширюється на дистанційне навчання у: загальноосвітніх навчальних закладах; професійно-технічних навчальних закладах; вищих навчальних закладах» (Положення про дистанційне навчання, 2013).

Також Положення про дистанційне навчання (2013) виокремлює мету та завдання дистанційного навчання. «1.4. Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу у навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників. 1.5. Завданням дистанційного навчання є забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей» (Положення про дистанційне навчання, 2013).

При вивченні освітніх компонентів в процесі дистанційного навчання викладачі закладів вищої школи мають виховувати у здобувачів вищої освіти повагу до державної мови та державних

символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, також дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України та навколишнього природного середовища нашої країни (Про освіту, 2017).

Визначаючи терміни дистанційного навчання здобувачів вищої освіти різних спеціальностей Положенням про дистанційне навчання (2013) встановлюється термін не менший, ніж за денною формою за відповідними напрямками підготовки та спеціальностями. Щодо кількості студентів, здобувачів ЗВО, які навчаються за дистанційною формою, то вона визначається відповідно до рішення вченої ради ЗВО в межах ліцензованого обсягу підготовки. «При цьому норматив чисельності студентів та слухачів, що навчаються у ВНЗ за дистанційною формою, повинен становити не менше одного викладача на вісімнадцять студентів (слухачів)» (Положення про дистанційне навчання, 2013).

Положенням про дистанційне навчання (2013) визначає також і специфіку організації освітнього процесу за дистанційною формою навчання. Освітній процес за дистанційною формою навчання здійснюється у таких формах: самостійна робота; навчальні заняття; практична підготовка (у ЗВО); професійно-практична підготовка (у ПТНЗ); контрольні заходи (Пункт 3.1 розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 761 від 14.07.2015). Виокремлено основні види навчальних занять за дистанційною формою навчання є: лекція, практичні заняття, лабораторні заняття, консультації та інші (Пункт 3.2 розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 761 від 14.07.2015). Навчальні заняття у ЗВО за дистанційною формою проводяться зі здобувачами вищої освіти «дистанційно у синхронному або асинхронному режимі відповідно до навчального плану» (Положення про дистанційне навчання, 2013).

Сьогодні вітчизняні та міжнародні видання розглядають комп'ютеризацію освітнього процесу та впровадження інноваційних технологій як один з найважливіших чинників організації викладання різноманітних освітніх компонентів. У 2007 році фахівці Sloan Consortium уточнили, що використовується «навчання підсилене дистанційними технологіями (до 30%); – змішане навчання (blended learning) – з використанням до 80% технологій дистанційного навчання; – чисте дистанційне навчання (online learning)» (Allen I. Elaine & Seaman Jeff, 2011: 7). В процесі використання інноваційних технологій навчання стає більш орієнтованим

на здобувачів вищої освіти. Також віртуальні навчальні середовища максимізують взаємодію та співробітництво, зацікавленість у навчанні та отриманні нової інформації як здобувачами, так і викладачами (Свиридчук, 2021: 190–193; Єфремова & Котлярова & Грищенко, 2023: 15–20).

Констатуємо також, що ЗВО при організації освітнього процесу за будь-якою формою навчання «технології дистанційного навчання можуть використовуватись для методичного та дидактичного забезпечення самостійної роботи, контрольних заходів, а також при здійсненні навчальних занять» (Положення про дистанційне навчання, 2013).

Стаття 57 Закону України «Про освіту» (2017) гарантує державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану «1. Здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується: організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників» (Про освіту, 2017).

Для характеристики процесу забезпечення дистанційного навчання у ЗВО варто розглянути водночас студентоцентроване навчання. «Студентоцентроване навчання – підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу» (Про вищу освіту, 2014).

Закон України «Про вищу освіту» (стаття 49) наголошує, що «дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» (Про вищу освіту, 2014). Саме тому спиратися

на студентоцентроване навчання у закладах вищої освіти необхідно в процесі дистанційного навчання.

Переваги дистанційних освітніх компонентів: гнучкість – можливість викладення матеріалу дисципліни з урахуванням підготовки, здібностей студентів; актуальність – можливість упровадження новітніх педагогічних, психологічних, методичних розробок; зручність – можливість навчання у зручний час, відсутність обмежень у часі для засвоєння матеріалу; модульність – розбиття матеріалу на окремі функціонально завершені теми; економічна ефективність – метод навчання дешевший, ніж традиційні, завдяки ефективному використанню навчальних приміщень; можливість одночасного використання великого обсягу навчальної інформації будь-якою кількістю здобувачів; інтерактивність – активне спілкування між здобувачами групи і викладачем; більші можливості контролю якості навчання; відсутність географічних кордонів для здобуття освіти.

В країнах Західної Європи ця форма з'явилася вже досить давно і має велику популярність серед здобувачів вищої освіти через її економічні показники і навчальну ефективність. Дистанційну форму навчання ще називають «освітою протягом усього життя» через те, що більшість тих, хто навчається, – дорослі люди. Багато хто з них має потребу швидко і якісно засвоїти нові знання і набути навички роботи. Саме тоді оптимальною формою може стати дистанційне навчання» (Дистанційна освіта, 2025).

У системі дистанційного навчання виділені 4 типи суб'єкта: «1. Здобувач – той, хто навчається. 2. Тьютор – той, хто навчає. 3. Організатор – той, хто планує навчальну діяльність, розробляє програми навчання, займається розподіленням здобувачів за групами і навчальним навантаженням на тьюторів, вирішує різні організаційні питання. 4. Адміністратор – той, хто забезпечує стабільне функціонування системи, вирішує технічні питання, слідкує за статистикою роботи системи» (Дистанційна освіта, 2025).

Важливим елементом дистанційного навчання є дистанційний курс (або освітній компонент, який вивчається дистанційно). До початку навчання *тьютори* розробляють дистанційні курси за своїми освітніми компонентами. В процесі навчання курси можуть змінюватися і доповнюватися. Викладачі мають змогу самі вирішувати, як буде виглядати дистанційний курс (які мультимедійні елементи в ньому будуть застосовуватися). Спосіб використання комп'ютерних технологій при підготовці дистанційного курсу значно впливає на ефективність його засвоєння та підвищує навчальний ефект. *Тьютори* створюють і призначають тести і

завдання, які також потрібно вчасно проходити та спеціальні перевірочні (граничні) тести за відповідними розділами курсу. Взаємодія між суб'єктами системи дистанційного навчання здійснюється за допомогою системи форумів, чатів або електронної пошти. Для організації дійсно ефективного освітнього процесу дистанційного навчання необхідна систематична робота з сторони як студента, так і тьютора майже кожного дня упродовж всього терміну навчання» (Дистанційна освіта, 2025).

В процесі більш ефективної організації дистанційного навчання в закладах вищої освіти викладачі ЗВО мають знати та виконувати *обов'язки* науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників. Стаття 58 Закону України «Про вищу освіту» (2014) виокремлює обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників. Ними є такі: «1. Науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники закладу вищої освіти зобов'язані: 1) забезпечувати викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівні навчальних дисциплін відповідної освітньої програми за спеціальністю, провадити наукову діяльність (для науково-педагогічних працівників); 2) підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію (для науково-педагогічних працівників); 3) дотримуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, прищеплювати їм любов до України, виховувати їх у дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України та державних символів України; 3) дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти» (Про вищу освіту, 2014).

У Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022-2032 роки зазначено (Стратегія розвитку вищої освіти України на 2022-2032 роки, 2022), що найважливішим для держави є виховання людини з інноваційним мисленням та культурою, проектування ефективного освітнього простору, що враховує інноваційний розвиток освіти та особистості. Вважаємо, що дистанційне навчання здобувачів вищої освіти різних спеціальностей безпосередньо пов'язане з інноваційним розвитком вищої освіти та особистості здобувачів.

Згідно наукових розвідок зарубіжних та вітчизняних вчених до цього процесу безпосередньо відносяться самонавчання на робочому місці з поєднанням коучингу, наставництва та консультації у колег, або здобуття формальної освіти у відповідній

установі. Це означає певний аспект «персоналізації освіти» конкретної особи (Heather Staker & Michael B. Horn, 2016; Бугайчук, 2016: 15).

Викладачі закладів вищої освіти активно використовують мультимедійні технології як засіб удосконалення та модернізації освітнього процесу. Необхідно на лекціях використовувати презентації, що містять різні типи інформації (текст, звук, графіка та анімація). При цьому важливо пам'ятати, що інформаційне освітнє середовище у закладах вищої освіти ґрунтується на сучасному компетентнісному підході. Особистісно-зорієнтоване навчання формує у здобувачів вищої освіти різних спеціальностей здатність розв'язувати життєві та професійні проблеми, застосовувати наявні знання, уміння та навички на практиці в подальшій професійній діяльності.

У даному дослідженні спираємося на положення статті 56 Закону України «Про вищу освіту». Стаття констатує, що у сучасних умовах ймовірним є скорочення годин так званої «аудиторної роботи» (Про вищу освіту, 2014). А це потребує змішаного та дистанційного навчання в закладах вищої освіти різних спеціальностей. Маємо зазначити, що для ініціації змішаного та дистанційного навчання на інституційному рівні необхідні такі передумови: «1. Запит від стейкхолдерів, зокрема викладачів та/або студентів, що часто є рушієм переходу до змішаного навчання. Якщо ж єдиним фактором, що ставить на порядок денний питання змішаного навчання, є зовнішньо зумовлена необхідність, як-от епідемія COVID-19, реалізація змішаного навчання буде радше формальною». 2. «Готовність керівництва закладу до підтримки, витрат, змін у структурі організації закладу освіти тощо є визначальним фактором. Без цього жодна ініціатива не досягне інституційного рівня». Реалізація відбувається на двох рівнях: *бачення* – узгодити реалізацію змішаного навчання зі стратегією закладу освіти, визначити критерії успішної реалізації, «тримати руку на пульсі»; *управління* – підтримувати змішане навчання під час визначення пріоритетів закладу освіти при розподілі ресурсів, визначати ролі й відповідальність підрозділів». 3. «Ресурси – фінансові, матеріальні та людські – є не менш важливим фактором, від якого залежить успішна реалізація змішаного навчання». Це той етап, на якому ми розуміємо, що використання дистанційних технологій в освітньому процесі ЗВО сьогодні не задовольняє повністю потреби вищої освіти та вимагає оптимізації та переходу на системний рівень (Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у

зкладах фахової передвищої та вищої освіти, 2016: 7; Єфремова & Котлярова & Грищенко, 2023: 15–20).

Використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти дає більш повне і точне уявлення про явище або об'єкт, що вивчається. Це підвищує якість навчання, задовольняє і розвиває пізнавальні інтереси здобувачів вищої освіти, підвищує наочність навчання і дозволяє використовувати матеріали, які важкодоступні або не можуть бути використані без комп'ютера. Робота здобувачів вищої освіти може стати більш цілеспрямованою, збільшуючи темп навчання і обсяг самостійної роботи, що виконується під час і після різних форм навчання.

Одним з популярних мультимедіа, які можна використовувати при дистанційній формі навчання є інтерактивна дошка. Інтерактивні дошки допомагають здобувачам вищої освіти краще сприймати інформацію та полегшують роботу викладачів різних освітніх компонентів (дисциплін). Констатуємо, що інтерактивні дошки забезпечують один з найважливіших принципів навчання – наочність. Дошка відображає те, що відбувається на комп'ютері та дозволяє здобувачам контролювати процес презентації. Інтерактивні дошки як правило застосовуються для керування процесом презентації і створення коментарів здобувачами вищої освіти різних спеціальностей (Толмачов & Базиль 2019: 30).

Існує також ряд проблем, що не вирішені на тепер у вітчизняній вищій школі (Свиридюк, 2021: 126). Ними є такі: *залежність від технологій* (залежність від бюджету ЗВО та від технічної підкованості співробітників); *здобувачі, які не звикли працювати самостійно* (автономія дає змогу здобувачам освіти працювати у власному темпі, проте потрібна допомога з боку викладачів та адміністрації); *зменшення очного спілкування* (збільшення онлайн-спілкування); *шаблонність завдань* (які не сприяють розвитку навичок мислення) (The Glossary of Education Reform, 2011).

Дистанційні технології є основою для взаємодії суб'єктів освітнього процесу у дистанційному навчанні. Даний вид навчання визначено Законом України «Про освіту» (2017) як окрему форму здобуття освіти – дистанційну. Дистанційне навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що поруч із онлайн-технологіями дозволяє здобувачам вищої освіти різних спеціальностей та викладачам ефективно проводити освітній процес як в бакалавраті, так й в магістратурі.

Для дистанційного навчання необхідно забезпечити проходження стажування викладачами ЗВО обов'язкових і вибіркового

освітніх компонентів саме з різних варіантів підготовки до організації дистанційного навчання у вищій школі. Дистанційна форма навчання має стати ще більш ефективним атрибутом нової системи вищої освіти. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти успішно розвивається в сучасному освітньому середовищі. Ця форма навчання інтерактивна, гнучка, здатна враховувати особистісні особливості здобувачів вищої освіти та мотивувати їх до навчання з різних спеціальностей.

Висновки. 1. Дистанційна форма здобуття освіти відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі закладів вищої освіти. 2. Дистанційна форма навчання є способом здобуття вищої освіти та складником системи вищої освіти, що передбачає вивчення всіх освітніх компонентів відповідно до спеціальності, курсів і навчальних планів. 3. Використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти підвищує якість та наочність навчання, є цілеспрямованою, збільшує темп навчання і обсяг самостійної роботи. 4. Дистанційне навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що разом із онлайн-технологіями дозволяє здобувачам вищої освіти різних спеціальностей та викладачам ефективно проводити освітній процес як в бакалавраті, так й в магістратурі. 5. Дистанційні технології є основою для взаємодії суб'єктів освітнього процесу у дистанційному навчанні. 6. Одним із засобів реалізації дистанційного навчання в час воєнного стану називають «доповнену реальність», що має ряд можливостей до візуалізації та віртуалізації реальних об'єктів під час проведення лабораторних та практичних робіт. Використання доповненої реальності покращує результативність вищої освіти. 7. Використання дистанційного навчання в закладах вищої освіти дозволяє створити більш ефективний освітній процес для здобувачів різних спеціальностей.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо дослідження сутності і змісту дистанційного навчання у вищій школі у працях європейських вчених.

Список використаних джерел

1. Андрєєв О.О., Бугайчук К.Л., Каліненко Н.О., Колгатін О.Г., Кухаренко В.М., Люлькун Н.А. та ін. Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання. Харків: «Міськдрук», ХНАДУ, 2013. 212 с.

2. Бацуровська І.В. Теоретичні і методичні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2019. 42 с.

3. Біляй Ю.П. Методична система підготовки майбутніх вчителів математики та інформатики до використання технологій дистанційного навчання : автореф. дис. ... к. пед. н. : 13.00.02. Київ, 2018. 24 с.

4. Блощинський І.Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Електронне наукове фахове видання*. 2015. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_3_4.

5. Бугайчук К.Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Том 54. № 4. С. 12–19.

6. Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти: збірник наукових праць матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 2020. 154 с.

7. Дистанційна освіта. 17.06.2025. URL: <https://vnz.org.ua/dystant-sijna-osvita/pro>.

8. Дистанційне навчання замість заочного: зміни для якості. 02.11.2023. URL: <https://osvita.ua/vnz/90312/>.

9. Дистанційне навчання. 24 лют. 2025 р. URL: https://www.google.com/search?q=%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0+%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0+%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F&oq=&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgAECMYJxjqAjJCAAQIxgnGOoCMgkIARAJGccY6gIyCQgCECMYJxjqAjJCAMQIxgnGOoCMgkIBBAjGccY6gIyCQgFECMYJxjqAjJCAyQIxgnGOoCMgkIBxAjGccY6gLSAQo5NzEwNDBqMGo3qAIIsAIB8QWRPmkgVh8lYw&sourceid=chrome&ie=UTF-8.

10. Єфремова О., Котлярова Л., Грищенко О. Сутність змішаного навчання в вітчизняних закладах вищої освіти. *Дидактика: науковий журнал*. Випуск 6/7. 2023. С. 15–20. DOI:10.58407/DIDACTICS.23.6-7.2. URL: <https://didactics.com.ua/index.php/journal/article/view/35>.

11. Муращенко Т.В. Змішане та дистанційне навчання як спосіб доступу до якісної освіти. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету. Електронне наукове фахове видання*. 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeeetu_2017_3_45 (дата звернення 17.06.2025).

12. Положення про дистанційне навчання: Наказ МОН № 466 від 25.04.13 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/.

13. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Документ 1556-VII, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.06.2025, підстава – 4186-IX. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

14. Про освіту: Закон України від 2017. Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.06.2025, підстава – 4186-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38-39. ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

15. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/>

gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodovprovadzheniya-zmishanogo-navchannya.

16. Свиридчук О. Зміст змішаного навчання у закладах вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Вип. 4. 2021. С. 120–128.

17. Стадній А. Моделі дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 4. № 29. С. 151–156. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/29.209666>. URL: https://www.apfn-journal.in.ua/archive/29_2020/part_4/24.pdf.

18. Стратегія розвитку вищої освіти України на 2022-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.

19. Сучасні мультимедійні системи в освітньому процесі (частина 1): навчальний посібник / В.С. Толмачов, С.М. Базиль. Суми: Видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2019. 72 с.

20. Ткачова Н.М., Казанська О.О. Дистанційне навчання як дієвий інструмент державного управління в сфері освіти. *Збірник наукових праць «ЛОГОС»*. Вип. 2020. С. 68–71. <https://doi.org/10.36074/05.06.2020.v1.50>.

21. Ткачова Н.М., Казанська О.О., Шевцова О.О. Особливості впровадження навчальних інформаційних систем в дистанційне навчання. *Current trends in the development of science and practice*. 2020. С. 235–238.

22. Ткачук В.В., Єчкало Ю.В., Тарадуда А.С., Стеблицев І.П. Доповнена реальність як засіб реалізації дистанційного навчання в умовах карантину. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. Київ, 2020. Вип. 22 (4). С. 43–53.

23. Шуневич Б.І. Дистанційне навчання в системі вищої освіти Європи та Північної Америки: монографія. Київ: Київський університет, 2005. 365 с.

24. Щербина О.А. Комп'ютерно орієнтоване середовище проектування електронних освітніх ресурсів для відкритих університетських систем підвищення кваліфікації викладачів : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.10. Київ, 2019. 41 с.

25. Allen I, Elaine & Seaman, Jeff (2011). *Going The Distance: Online Education in the U.S. Babson Survey Research Group and Quahog Research Group*. 40 p.

26. Heather Staker & Michael B. Horn (2016). *Classifying K-12 blended learning*. 2016. URL: <http://www.christenseninstitute.org/publications/classifying-k-12-blended-learning-2>.

27. Kaye, A. & Rumble, G. (2018). *Distance Teaching For Higher and Adult Education*. London, UK: Routledge.

28. Rumble, G. & Harry, K. (2018). *The Distance Teaching Universities*. London, UK: Routledge.

29. *The Glossary of Education Reform* (2011). URL: <https://www.edglossary.org/blended-learning/>.

References

1. Andrieiev, O.O., Buhaichuk, K.L., Kalinenko, N.O., Kolhatin, O.H., Kukharenko, V.M., Liulkun, N.A. ta in. (2013). Pedagogichni aspekty vidkrytoho dystantsiinoho navchannia. [Pedagogical aspects of open distance learning]. Kharkiv: «Miskdruk», KhNADU [in Ukrainian].

2. Batsurovska, I.V. 2019. Teoretychni i metodychni zasady osvitho-naukovoï pidhotovky mahistriv v umovakh masovykh vidkrytykh dystantsiinykh kursiv [Theoretical and methodological principles of educational and scientific training of masters in the conditions of mass open distance courses] : avtoref. : [abstract] dys... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Zhytomyr [in Ukrainian].

3. Biliai, Yu.P. (2018). Metodychna systema pidhotovky maibutnikh vchyteliv matematyky ta informatyky do vykorystannia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia [Methodological system for training future teachers of mathematics and computer science to use distance learning technologies] : avtoref. : [abstract] dys...k.ped.n. : 13.00.02. Kyiv [in Ukrainian].

4. Bloschynskyi, I.H. (2015). Sutnist ta zmist poniattia «dystantsiine navchannia» v zarubizhnii ta vitchyznianiï naukovii literaturi. [The essence and content of the concept of «distance learning» in foreign and domestic scientific literature]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Elektronne naukove fakhove vydannia. – Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Electronic scientific professional publication.* Vyp. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_3_4 (data zvernennia 17.06.2025) [in Ukrainian].

5. Buhaichuk, K.L. (2016). Zmishane navchannia: teoretychnyi analiz ta stratehiia vprovadzhennia v osvithii protses vyshchyykh navchalnykh zakladiv. [Blended learning: theoretical analysis and implementation strategy in the educational process of higher education institutions]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. – Information technology and learning tools.* Tom 54. № 4. Ss. 12–19 [in Ukrainian].

6. Dystantsiina osvita v Ukraini: innovatsiini, normatyvno-pravovi, pedagogichni aspekty (2020): [Distance education in Ukraine: innovative, regulatory, pedagogical aspects] zbirnyk naukovykh prats [collection of scientific works] materialy I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kyiv [in Ukrainian].

7. Dystantsiina osvita. [Distance education]. 17.06.2025. URL : <https://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro> (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

8. Dystantsiine navchannia zamist zaочноho: zminy dlia yakosti. (2023). [Distance learning instead of correspondence: changes for quality]. 02.11.2023. URL: <https://osvita.ua/vnz/90312/> (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

9. Dystantsiine navchannia. [Distance learning] (2025). 24 лют. 2025 р. URL: https://www.google.com/search?q=%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0+%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0+%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F&oq=&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqCQgA

ECMYJxjqAjIJC A AQI xgnGOoCMgkIARAJG CcY6gIyCQgCECMYJxjqAjIJC A MQI xgnGOoCMgkIBBAjG CcY6gIyCQgFECMYJxjqAjIJCAYQI xgnGOoCMgk IBx AjG CcY6gLSAQo5NzEwNDBqMGo3qAII sAIB8QWRPmkgVh8IYw& sour ceid=chrome&ie=UTF-8 (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

10. Yefremova, O., Kotliarova, L., Hryshchenko, O. (2023). Sutnst zmishano ho navchannia v vitchyznianskykh zakladakh vyshchoi osvity. [The essence of blended learning in domestic higher education institutions]. *Dydaktyka: naukovyi zhurnal. [Didactics: a scientific journal]*. Vypusk 6/7. 2023. Ss. 15–20. DOI: 10.58407/DIDACTICS.23.6-7.2. URL: <https://didactics.com.ua/index.php/journal/article/view/35> (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

11. Murashchenko, T.V. (2017). Zmishane ta dystantsiine navchannia yak sposib dostupu do yakisnoi osvity. [Blended and distance learning as a way to access quality education]. *Vidkryte osvितnie e-seredovyshche suchasnoho universytetu. Elektronne naukovе fakhove vydannia. – Open educational e-environment of a modern university. Electronic scientific professional publication*. Vyp. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2017_3_45 (data zvernennia 17.06.2025) [in Ukrainian].

12. Polozhennia pro dystantsiine navchannia (2013): [Regulations on distance learning] Nakaz [Order] MON № 466 vid 25.04.13 roku. URL: https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/ (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

13. Pro vyshchu osvitu: [About higher education]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 01.07.2014 p. № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

14. Pro osvitu: [About education] (2017): Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 2017. Document 2145-VIII, valid, current version – Version dated 01.06.2025, basis – 4186-IX. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). – Bulletin of the Verkhovna Rada*. 2017. No. 38-39. Ss. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

15. Rekomendatsiyi shchodo vprovadzhennya zmishanoho navchannya u zakladakh fakhovoyi peredvyshchoyi ta vyshchoyi osvity, (2016) [Recommendations as for introduction of mixed education in professional pre-higher and higher educational institutions]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-vprovadzhennya-zmishanogo-navchannya> (data zvernennia: 19.05.2025) [in Ukrainian].

16. Svyrydiuk, O. (2021). Blended learning through MyEnglishlab platform. *Inozemna mova u profesiinii pidhotovtsi spetsialistiv: Problemy ta stratehii - Foreign language in the training of specialists: Problems and strategies: proceedings of the 5th International Scientific Practice Internet conferences*. Kropyvnytsky: RVV TsDPU im.Vynnychenko, ss. 190–193 [in Ukrainian].

17. Stadnii, A. (2020). Modeli dystantsiinoho navchannia. [Distance learning models]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. – Current issues in the humanities*. T. 4. № 29. S. 151–156. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/29.209666>. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/29_2020/part_4/24.pdf (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

18. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy na 2022-2032 roky (2022): [Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032] Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 23 liutoho 2022 r. № 286-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

19. Suchasni multymediini systemy v osvitnomu protsesi (chastyna 1) (2019): [Modern multimedia systems in the educational process (part 1)]: navchalnyi posibnyk [tutorial] / V.C. Tolmachov, S.M. Bazyl. Sumy: Vydavnycho-vyrobnyche pidpriemstvo «Mriia» [in Ukrainian].

20. Tkachova, N.M., Kazanska, O.O. (2020). Dystantsiine navchannia yak diievyi instrument derzhavnoho upravlinnia v sferi osvity. [Distance learning as an effective tool of public administration in the field of education]. *Zbirnyk naukovykh prats «LOHOS»*. – *Collection of scientific works «LOGOS»*. Vyp. 2020. Ss. 68–71. <https://doi.org/10.36074/05.06.2020.v1.50> (data zvernennia: 10.06.2025) [in Ukrainian].

21. Tkachova, N.M., Kazanska, O.O., Shevtsova, O.O. (2020). Osoblyvosti vprovadzhennia navchalnykh informatsiinykh system v dystantsiine navchannia. [Features of implementing educational information systems in distance learning]. *Current trends in the development of science and practice*. Ss. 235–238 [in Ukrainian].

22. Tkachuk, V.V., Yechkalo, Yu.V., Taraduda, A.S., Steblivets, I.P. (2020). Dopovnena realnist yak zasib realizatsii dystantsiinoho navchannia v umovakh karantynu. [Augmented reality as a means of implementing distance learning in quarantine conditions]. *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats*. – *Educational Discourse: A Collection of Scientific Papers*. Kyiv. Vyp. 22 (4). Ss. 43–53 [in Ukrainian].

23. Shunevych B.I. (2005). Dystantsiine navchannia v systemi vyshchoi osvity Yevropy ta Pivnichnoi Ameryky: [Distance learning in the higher education system of Europe and North America]: monohrafiia. [monograph]. Kyiv: Kyivskiy universytet [in Ukrainian].

24. Shcherbyna, O.A. (2019). Kompiuterno oriientovane seredovyshe proektuvannia elektronnykh osvitnykh resursiv dlia vidkrytykh universytetskykh system pidvyshchennia kvalifikatsii vykladachiv : [Computer-oriented design environment for electronic educational resources for open university systems of teacher professional development] : avtoref. [abstract] dys. d-ra ped. nauk : 13.00.10. Kyiv [in Ukrainian].

25. AllenI, Elaine & Seaman, Jeff (2011). Going The Distance: Online Education in the U.S. *Babson Survey Research Group and Quahog Research Group*. 40 p. [in English].

26. Heather Staker & Michael B. Horn (2016). Classifying K-12 blended learning. 2016. URL: <http://www.christenseninstitute.org/publications/classifying-k-12-blended-learning-2> [in English].

27. Kaye, A. & Rumble, G. (2018). Distance Teaching For Higher and Adult Education. London, UK: Routledge [in English].

28. Rumble, G. & Harry, K. (2018). The Distance Teaching Universities. London, UK: Routledge [in English].

29. The Glossary of Education Reform (2011). URL: <https://www.edglossary.org/blended-learning/> [in English].

Наталія НОСОВЕЦЬ

ORCID 0000-0003-1536-4870

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з наукової роботи,
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна)
E-mail: ppmtpr@gmail.com*

Nataliia NOSOVETS

ORCID 0000-0003-1536-4870

*PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Vice-Rektor for Scientific Work,
T. H. Shevchenko National
University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine)
E-mail: ppmtpr@gmail.com*

Олена ПОЛЕТАЙ

ORCID 0000-0002-6966-0205

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології
і методики технологічної освіти
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна)
E-mail: elena.poletaj@gmail.com*

Olena POLETAY

ORCID 0000-0002-6966-0205

*PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Associate
Professor of the Department of
Pedagogy, Psychology and Metho-
dology of Technological Education,
T. H. Shevchenko National
University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine)
E-mail: elena-poletaj@ukr.net*

Олександр КАЛМИКОВ

ORCID 0009-0008-5426-6986

*Аспірант кафедри педагогіки, психо-
логії і методики технологічної освіти,
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна)
E-mail: ppmtpr@gmail.com*

Oleksandr KALMYKOV

ORCID 0009-0008-5426-6986

*Postgraduate of the Department of
Pedagogy, Psychology and Metho-
dology of Technological Education,
T. H. Shevchenko National
University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine)
E-mail: ppmtpr@gmail.com*